

שמואל יוסף עגנון : האשה והחיצונים

אשה אחת אלמנה או גרושה היתה אצלנו כאן בטבריא. אחר ששהתה כמה שנים בלא בעל אמרה לעצמה, יושבת אני כאן עזובה וגלמודה בלא בעל בלא בנים ובלא קרוב וגואל, אסע לחוצה לארץ ואראה את שלום קרובי וקרובותי. הלכה ונסעה לחוצה לארץ.

בדרך במלון בגאלאץ נטפלו לה החיצונים וציעורה כל הלילה. עמדה משנתה ולא ידעה את נפשה. אבל הרגישה בעצמה שנעשה בה דבר. לילה שני שוב אותו מעשה. אותם שאין להזכיר את שמם בלילה ציעורה כל הלילה. לילה שלישי שוב אותו מעשה. לילין שנטפלו לה שני לילות לא הניחו ממנה אף בלילה שלישי. עמדה ושינתה מאכסניא לאכסניא ולא שינתה ולא כלום. כשם שנטפלו לה כאן כך נטפלו כאן. שאלה בצועניות והלכה אצל הקדר. עשו מה שעשו ולא תיקנו ולא כלום. אדרבא, ממקום שביקשה ישועה משם כפלה את הפורענות, שכחות הטומאה קיבלו חיזוק ועינו אותה יותר.

בכתה האשה ושאלה כלום אין צדיק בארץ לכתוב לי קמיע? אמרו לה, יש כאן כותבי קמיעות, אבל אם תשועה גמורה את מבקשת, סעי למדינות הקיר"ה לעיר סדיגורא אצל רבי אברהם יעקב בנו של הריזנאי.

נטלה את מטלטליה ונסעה לסדיגורא. באה ונתאכסנה אצל אשתו של אברהם איסר שעשתה את ביתה אכסניא לאורחים. ואם משלהם הם אוכלים נותנת היא להם לבשל על הכירה שלה ואינה מבקשת אלא שכר לינה. כך היתה נוהגת בכל האורחים, כל שכן באותה אשה שבאה מארץ ישראל.

אותה שעה שנכנסה לאכסניא זמן מנחה היה, ועד שהניחה את מטלטליה שקעה החמה והחשיך היום. אמרה האשה, אשכב ואנוח מן הדרך ולמחר אשכים ואלך אל הצדיק. ובתומת לבה חשבה שהחיצונים נשתירו בגאלאץ ולא הלכו עמה לסדיגורא. שגאלאץ היא בחלקו של מלך רומניא וסדיגורא היא בחלקו של קיר"ה. והיא לא היתה יודעת שכל אותם הגבולות שאומות העולם מציבים להם אינם חשובים למעלה, שאין תחומים למעלה, וכשהרוחין רוצים הרי הם מגביהים עצמם וטסים מסוף העולם ועד סופו. וכיון שהניחה עצמה על מתתה

מיד באו ועשו לה קבלת פנים רחמנא ליצלן, עד שנשמע קולם אצל חבריהם שבסדיגורא ואף הם באו. ואלמלא לא ניתן קץ לחושך וקצבה ללילה מי יודע אם היתה יוצאת מידיהם חיה.

כיון שהאיר היום עמדה ממטתה ולבשה את בגדיה והלכה לחצר הצדיק. פגע בה גבאי ושאלה, להיכן את רצה אשה? הוציאה מטפתה והתירה את קישוריה והוציאה אדום זהב ונתנה לו, כדי שיניחנה לבוא אצל הצדיק מיד. נטל הגבאי את האדום וביקש להכניסה. בא יצר של ממון ולחש לו, אשה שנותנת אדום זהב יכולה לתת עוד אדום ועוד אדום. אמר הגבאי לעצמו, טובים השנים מן האחד, ואין צריך לומר שלושה וארבעה. האיר לה פנים ואמר לה, לא מארץ ישראל את? מה נשמע שם בארץ ישראל? אמרה לו, אל תשאל אותי יהודי חביבי, מיום שיצאתי מארץ ישראל באה עלי צרה גדולה ואיני יודעת אפילו את עצמי. בבקשה ממך הביאני מיד לפני הרבי. גילגל הגבאי שתי עיניו כלפי מעלה ונתאנח מלבו, כאדם שמיצר בצער כל באי עולם, ואמר, צרות הרבה יש בעולם וצרתך ודאי אינה קטנה. אבל רחמיו של הקדוש ברוך הוא מרובים ואין לך להתייאש, אלא שהיום אי אפשר ליכנס אצל רבינו. המתיני עד למחר ואני מכניס אותך לפני ולפנים, ואני ערב לך שרבינו יתן לך את ברכתו ותפטרי מאן ולהבא מכל צרה וצוקה. חזרה האשה בפחי נפש לאכסניא שלה וצפתה ליום מחר.

בלילה שוב ציערה החיצונים. קיבלה את יסוריה והתחזקה בלבה שלמחר הולכת היא אצל הצדיק. וכיון שקרא הגבר ופירשו החיצונים קפצה ממטתה ורצצה פניה וידיה ולבשה את בגדיה ונזדרזה והלכה. ומה שאירע אותה אתמול אירע אותה היום. כיון שהגיעה אצל החצר פגע בה גבאי ושאל, להיכן את רצה אשה? אמרה לו, ממחרת אני אצל הצדיק. ובשעת דיבורה התירה קשרי מטפתה ונתנה לגבאי אדום זהב, כדי שיניחנה לבוא. שילשל הגבאי את האדום לתוך כיסו ואמר לה, לא את היא שהיית כאן אתמול? נתאנחה האשה ואמרה, אני היא שהייתי כאן אתמול ואני היא שעומדת כאן היום, בבקשה ממך עשה מה שהבטיחוני והכניסני אצל הרבי. החליק הגבאי את זקנו ואמר, כך היתה במחשבתי תחילה להכניסך היום אצל הרבי, אלא זה שלושה ימים שרבינו שיחיה פירש עצמו מן העולם והוא יושב סגור ומסוגר בחדר לפניו מחדר ואינו נותן לשום נברא לבוא אצלו. אבל למחר אני עצמי מביא אותך לפניו. וחשב הגבאי בלבו יש מחר לאחר מחר ואדום אחר אדום. שכשם שהצדיק האמיתי מופשט מתאוות הממון כך משרתיו בהולים אחר הממון, ויצר של ממון אינו בעל גאווה, נטפל לקטנים כשם שמבקש לטיפל לגדולים. כך יצאו

שנים עשר יום. כל אימת שהגיעה אצל החצר נזדמן לה גבאי ונטל ממנה אדום זהב, גילגל עיניו כלפי מעלה והבטיח לה מה שהבטיח, עד שבזוזה כל אוצרותיה ולא זכתה להקביל פניו של הרבי. ובלילה אותם שאין כדאי להזכירם אפילו ביום היו מצערים אותה יותר ויותר.

ישבה אותה עלובה על שקה ועל מטלטליה והיתה מדברת בינה לבין עצמה, טלטלתי עצמי לבקש ישועה. לא די שלא מצאתי את ישועתי אלא שהוכפלו הצרות וניטל ממני ממוני. עכשיו אין בידי אפילו הוצאות הדרך לנסוע אצל קרובי. רבונו של עולם היכן מדת טובך והיכן רחמיך?

ראתה הפונדקאית צרת נפשה של אותה אשה. אמרה לה, יושבת את לך ככלה שנתמוטטה חופתה עליה. עדיין לא כלו רחמיו יתברך ואין לך להתייאש חלילה. מה שלא עלה בידך היום יעלה לך מחר. שמעה הטבריאנית ונשאה עיניה כלפי אשתו של אברהם איסר ואמרה, מה אם כשנתתי מעות לא הכניסוני, כשאין בידי ליתן ולא כלום על אחת כמה וכמה שלא יכניסוני. אמרה לה הפונדקאית, פע פע פע, מעות, מעות, סבורה את שהכל צריכין לממונך. אני אתן לך עצה בלא מעות ובלא כלום. שני את בגדיך והחליפי את המטפחת התורכית שבראשך שלא יכירו אותך הגבאים ובבוקר לכי לחצר הרבי. וכיון שאת שם טלי עצמך ולכי לבית הבישול, וכיון שאת מגעת לבית הבישול פתחי את הדלת בקול הכנסני ואל תהססי ויהיו המשרתות סבורות שהרבנית שלחה אותך ולא ישאלו ולא כלום, אלא אדרבא יעשו עצמן כאילו אינן רואות אותך. ולכשתבוא הרבנית להשגיח על התבשילין, עמדי וספרי לה כל ענייניך. וקרוב בעיני שתתן לך עצה היאך להתקרב אצל הרבי. נתנה לה הפונדקאית בגדים משלה, מאותם שהנשים שבארצות הקיר"ה לובשות וחזרה והסבירה לה היכן עליה לילך והיכן עליה לפנות וכן כל כיוצא, עד שהיו הדרכים כמו חקוקות לפניה.

כיון שהאיר היום עמדה האשה ממתה ולבשה אותם הבגדים שנתנה לה אשתו של אברהם איסר והלכה לחצר והגיעה בשלום עד לבית הבישול. כיון שהגיעה אצל בית הבישול נטלה לה לב ודחקה את כפות המנעול עד שנמצאה עומדת בפנים. נתבלבלו עיניה של אותה אשה, שמימיה לא ראתה שפע שכזה. כאן קדירות של בשר ובריכות של רוטב דגים וקערות וצלוחיות וצנצנות מלאות פירות מרוקחים ומבושלים ומטוגנים. ואד בולע אד וריח בולע ריח. ומנין של גשים עומדות, אחת לשה ואחת חוצה דג ואחת צולה בשר ואחת מקנבת ירקות. וכולן כאחת כופלות את מעשיהן, שהיו סבורות שאותה אשה הרבנית שיגרה אותה לבדקן. ושתי אשות, אש של כירה של בשר

ואש של כירה של חלב מפעפעות ויוקדות, ועל טירת הכירה יושבות להן קדירות מלאות בשר ורוטב בשביל חולים ויולדות וזקנים ועניים שניזונים משולחנו של הצדיק, חוץ מן התבשילים שמתבשלים בשביל אנשי ביתו ובשביל מקורביו ובשביל היושבים שבקלוזו. וכל יום נוהגת הרבנית לבוא לבית הבישול להשגיח על התבשילים אם מתוקנים ועומדים, מאכלי חלב לאוכלי חלב ומאכלי בשר לאוכלי בשר.

לא יצתה שעה קלה עד שנכנסה הרבנית. ראתה פנים חדשות בבית הבישול. שאלה אותה, מי את ומה את מבקשת כאן? נשתתחה אותה עלובה לפנייה והתחילה מנשקת את שולי שמלתה ומיללת ובוכה. נתגלגלו רחמיה של הרבנית עליה ואמרה לה, אשה עמדי איני חס ושלום כומרית שמנשקים את שולי שמלתה. יהודית אני, כמותך כמותי. מה את צריכה שנעשה לך? שמא צריכה את לדבר אל הרב? פתחה העלובה את פיה וביקשה לספר לה. באו יסוריה לפנייה ונתעלפה. הקימה הרבנית אותה והושיבתה על כסא ופקדה לתת לה ספל קהוה להשיב את נפשה. אחר שסעדה את לבה עמדה וסיפרה היאך שנשתיירה יחידה בלא בעל והרי היא גלמודה כמו אבן והיאך שהיו לה פתאום געגועים על קרובה שבחוצה לארץ ועמדה ויצתה מטבריא ועברה את הים ונתגלגלה כמה ימים בספינה וחלתה חולי הים עד שהגיעה לגאלאץ. וכשהגיעה לגאלאץ נטפלו לה רוחין ולילין והיו מצערים אותה כל הלילות עד שלא נשתייר בה כח של כלום. נתנו לה עצה לבסוע לסדיגורא לבקש עזר וישועה, ובכן באה לסדיגורא והרי היא הולכת יום יום זה שנים עשר יום להצר הצדיק, ובכל יום מזדמן לה גבאי אחר או אותו גבאי עצמו ונוטל ממנה אדום זהב ודוחה אותה מיום ליום, וכבר כלו לה כל מעותיה ועדיין לא זכתה להקביל פני הצדיק. ובלילה החיצונים מצערים אותה כל לילה יותר.

עלתה צרת האשה לפני הרבנית ונתרעמה על הגבאים והמשמשים שבשביל כסף וזהב מקשים את לבם ודוחים את הרחמים. לבסוף העבירה כעסה ולקחה את האשה בדברים טובים. אמרה לה, המתיני ואתן לך מכתב לבעלי הרב. מיד צייתה להביא לה כלי כתיבה ונייר וישיבה וכתבה בגין האשה העלובה מרת נפש ועד היכן נתאכזרו עליה הגבאים חומדי ממון. כך כתבה כיד המליצה הטובה עליה, חכמנית היתה — בתו של רבי אהרן מקרלין! נתנה את המכתב בידי האשה ואמרה לה, דרכו של בעלי שיחיה כל יום בבוקר לצאת מחדרו כדי לשמוע קדושה וברכו בקלוזו, ובכן לכי עמדי אצל חדרו. וכיון שיצא הניחי שם את המכתב בחלון וחזרי לאכסניא שלך.

נטלה האשה את המכתב ובאה ועמדה אצל החלון. כיון שיצא הרב מחדרו נזדרזה והניחה את המכתב בחלון. כשחזר ראה את המכתב. נטלו והסתכל בו. חייך ואמר, הרבנית שתחיה כותבת לי מכתב, אשב ואקרא. כיון שקרא צעק, אוי נפשי בתוך לבאים אשכבה. אפשר שבני אדם לזהטים כל כך אחר הממון עד שמתאכזרים על נפש מישראל. ציוה להביא לפניו את האשה וכינס את כל הגבאים ופקד עליהם להחזיר לה כל מה שנטלו ממנה, וכן ציוה להביא לה סעד הלב, שמרוב פחדה תשש כוחה ונתעלפה, עד שהוצרכו לשמונה בני אדם לעוררה ולהקימה ולהחזיקה.

כיון שחזרה נפשה אמר לה הרב, ספרי ואשמע. נטלה לה פה והתחילה מספרת היאך שהגיעה לגאלאץ שהיא במדינה אחרת לא במדינה זו. ולשם כלומר לגאלאץ הגיעה אחר שעלתה מן הים, שהיא הפליגה בים, שכן כל הנוסעים מארץ ישראל לחוצה לארץ מפליגים בים, שים הגדול מפריש בין ארץ ישראל לחוצה לארץ. ובכן הגיעה לגאלאץ. וכיון שהגיעה לגאלאץ שכרה לה אכסניא והיתה סבורה לנוח קצת מטלטול הדרך ולנסוע אצל קרוביה. וכאן כלומר שם בגאלאץ קפצו עליה פתאום החיצונים וציערוה כל הלילה. ולא לילה אחד בלבד אלא כמה לילות, שכיון שהניחה עצמה על מטתה מיד באו. כן לילה אחד וכן לילה שני וכן לילה שלישי וכן כמה לילות. ובכן שאלה בקדר ובצועניות. נטלו ממנה מעות והוסיפו לה צרות. בכתה ואמרה כלום אין כאן צדיק לכתוב לה קמיע. אמרו לה מוטב שתסעי לסדיגורא. ובכן עמדה ונסעה לסדיגורא. ובכן באתי לסדיגורא ונזדרזתי לילך אצל רבינו שיחיה. פגע בי גבאי ואמר לי בואי למחר. ובכן באתי מחר. ביני לביני עבר ברוך השם מחר אחד ועוד מחר עד שיצאו תריסר מחר. ואמרה לי אשתו של אברהם איסר לכי אצל הרבנית. ובכן הלכתי אצל הרבנית שתחיה וסיפרתי לה ונתנה לי הרבנית שתחיה איגרת והבאתי את האיגרת אצל הרבי שיחיה וקיבל הרבי שיחיה את האיגרת, כאילו שלחנה לו בפוסטא של קיר"ה. וציוה הרבי שיחיה לקרות לי. ובכן קראו לי ובאתי. והרי אני עומדת לפני הרבי שיחיה ומבקשת ומתחננת אוי רבי, ירחם נא עלי, שכבר כלו כל כחותי.

נתאנח הרב ואמר לה, סעי ליאס, ככר יש ביאס ושם הוא השוק, לכי לשם בבוקר והקיפי את הככר שבע פעמים. תמצאי שם יהודי קטן חובש ספודיקל קטן מרופט, מטייל לו ושוחק. אמרי לו יהודי אהובי מה אתה עושה כאן? יאמר לך מלמד דרדקי אני ואני מלמד את התינוקות תורה. ובכן אמרי לו יהודי אהובי אף אני רוצה ללמוד, שמא אתה מלמד אותי. הרי יבקש להשתמט ממך ולילך לו. ובכן

החזיקי בו באבנט שלו ואמרי לו איני מניחתך עד שתחלצני מצרתי. נתן לה הרב את ברכתו וציווה לתת לה צידה לדרך ופטרה לשלום. נסעה האשה והגיעה בשלום ליאסי. שכרה לה אכסניא והמתינה שם עד לבוקר, כיון שהאיר בוקרו של יום הלכה לשוק והקיפה את הככר, כשם שפקד עליה הצדיק מסדיגורא. כיון שעמדה להקיף את הככר פעם שביעית צמח כמו מתחתיו איש יהודי קטן וספודיק קטן בראשו, כדרך שזקני שלומי אמוני ישראל שבאותו הדור היו חובשים. נשאה האשה עיניה וראתה אותו מטייל לו ושוחק, ממש כשם שצייר לפניו הרב מסדיגורא. היתה תמיהה ומשתוממת, עד שנסתלק ממנה כח הדיבור. נטלו רגליה עצמן ונתקרבה אצל הזקן ונפתח פיה והיה מדבר מאליה, יהודי אהובי מה אתה עושה כאן? אמר לה, מלמד אני את התינוקות תורה. אמרה לו, אף אני רוצה ללמוד, שמא אתה מלמד אותי. שחק וביקש להסתלק ולילך לו. נודרזה ותחבה ידה באבנט שלו, ואמרה לו רבי איני מניחתך עד שתחלצני מצרתי. חיך ואמר, אברהם יעקב שלנו, כל כמה שאני מחביא עצמי ממנו הוא מוצא אותי. לסוף העביר את השחוק מפניו ואמר לה, שמעי מה שאני אומר לך. לכי לשוק הישן וקחי לך מטאטא חדש וחזרי לאכסניא שלך ועלי על מסתך עם הערב שמש כשאָת לבושה כל שמלותיך שעליך ואף נעליך יהיו ברגליך ואחזי את המטאטא בידך. ובבוקר אבוא ואדפוק שלוש דפיקות על חלונך. וכיון שאָת שומעת דפיקה שלישית צאי אלי דרך החלון במטאטא שבידך ונראה מה נעשה.

עשתה האשה כל שפקד עליה אותו זקן בעל הספודיק. הלכה וקנתה מטאטא חדש וחזרה לאכסניא שלה ועלתה על מטתה, כשהיא לבושה כל בגדיה ונעליה ברגליה והחזיקה את המטאטא בידיה. קראה קריאת שמע ועצמה את עיניה. לא יצא לילה עד ששמעה שלוש דפיקות על חלונה. נודרזה ועמדה ממטתה ופתחה את החלון וקפצה לחוץ. מצאתו לזקן עומד וממתין לה. רמו לה והלכה אחריו, עד שיצאו מן העיר והגיעו אצל הר גבוה. כיון שהגיעו להר אמר לה הזקן, קחי את המטאטא שבידך וטאטאי את האשפה שבשפולי ההר. ואל תטאטאי מלמעלה למטה, אלא מלמטה למעלה, מן הנמוך אל הגבוה כלפי ההר. שמעה ועשתה כך, והזקן עומד על ידה ומורז אותה ואומר, טאטאי טאטאי. טאטאה וטיאטאה עד שטיאטאה כל האשפה ולא הניחה שם פרידה של אבק. אמר הזקן, זרקי את המטאטא לאחורייך, שוב אי את צריכה לו. שכבר נושעת תשועה גמורה. זרקה את המטאטא לאחוריה וביקשה לפייס את הזקן על טרחתו ולא מצאה אותו. פנתה לכאן ולכאן — אותו זקן נתעלם ואיננו.

מכאן ואילך היה לה שלום מן החיצונים ושוב לא הראו עצמם לפניו

לא במקום זה ולא בשום מקום שבעולם, ואין צריך לומר כאן
בטבריא, שמלבד שאין רשות לחיצונים שבחוצה לארץ לבוא לכאן,
הרי קדושת הארץ מגינה על יושביה.
כך ניצלה אותה אשה בזכות הצדיקים האמיתיים, שרחמיהם מרובים
על ישראל ועיניהם משוטטות בכל לכבוש את הפורענות ולהושיע
אותנו ישועה ורחמים.